

Onderwerp

Omgevingsvisie FlevolandStraks - Het goede voorbeeld

Registratienummer

2208247

Datum

13 maart 2018

Auteur

C.D. van Dijk

Afdeling/Bureau

RE

Kern mededeling:

Gedeputeerde Staten van Flevoland hebben de nulmeting en het stappenplan van Het goede voorbeeld vastgesteld voor de uitvoering van de Omgevingsvisie FlevolandStraks.

Mededeling:

In de Omgevingsvisie FlevolandStraks is in de opgaven Energie en Circulaire Economie aangegeven dat het geven van het goede voorbeeld een belangrijke bijdrage levert aan het realiseren van de gestelde ambities. Hiertoe wordt een actieplan met maatregelen ontwikkeld.

Het actieplan Goed Voorbeeld volgt uit drie stappen;

1: Uitvoeren nulmeting

De nulmeting geeft een beeld, hoe de provinciale organisatie nu omgaat met de materialen die door de organisatie heen gaan en hoeveel CO2 de huidige organisatie produceert in haar bedrijfsvoering.

2: Formuleren kansenkaart

Op basis van de huidige prestaties uit de nulmeting, de geformuleerde ambities uit de Omgevingsvisie en een inventarisatie van mogelijke ideeën/ oplossingsrichtingen, ontstaat een kansenkaart, een projectenlijst met circulaire kansen en kansen om energieneutraal te worden.

3: Opstellen actieplan/Agenda Goede voorbeeld

Een afgewogen selectie van de meest kansrijke maatregelen, afgezet in de tijd en uitgewerkt naar benodigde stappen en capaciteit en middelen en maatregelen die nodig zijn om Het Goede Voorbeeld te borgen in de provinciale organisatie.

De nulmeting is voor de opgaven Circulaire Economie en Duurzame Energie samen uitgevoerd. Beide opgaven dragen bij een meer duurzame organisatie en aan vermindering van CO2; het is daarom efficiënter om maatregelen binnen de organisatie vanuit beide opgaven uit te voeren. Door onze inkoop- en aanbestedingen zo veel mogelijk circulair én energieneutraal te doen beperken we de footprint van de organisatie. Tevens geven we een impuls aan de keten door onze inkoopvraag circulair en energieneutraal te stellen; we stimuleren ondernemers zo om circulair en energieneutraal producten en diensten te leveren.

Deze nulmeting vormt dus de basis voor de verdere aanpak. Dit vooruitlopend op de keuzenotitie die in het tweede kwartaal aan Provinciale Staten voor het stellen van richtinggevend kaders wordt voorgelegd.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
Nulmeting en stappenplan Het goede voorbeeld	2208918	

Ter inzage in de leeskamer

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
		Tot

**CIRCULAIRE EN ENERGIENEUTRALE
PROVINCIALE ORGANISATIE**

**NULMETING
HET GOEDE VOORBEELD**

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Onderzoeksvragen nulmeting	4
CO ₂ -uitstoot provinciale organisatie	5
Materialenscan en CO ₂ scan infrastructuur	6
Materialenscan en CO ₂ scan bedrijfsvoering	9
Benchmark	15
Circulair en energieneutraal inkopen	16
Circulair en energieneutraal handelen medewerkers	17
Vervolgstappen	20

INLEIDING

Provincie Flevoland heeft in haar nieuwe Omgevingsvisie uitgesproken dat zij het goede voorbeeld wil geven op het worden van een circulaire en energieneutrale provincie. Dit betekent dat de provincie niet alleen wil voorschrijven en normeren naar andere partijen in de provincie Flevoland, maar uitdrukkelijk zelf circulair en energieneutraal wil gaan handelen in haar bedrijfsvoering.

In de Omgevingsvisie “FlevolandStraks: Samen werken we aan Flevoland” vinden we wat betreft de Opgave Circulaire Economie over het Goede Voorbeeld het volgende (horizon is 2030 en verder):

‘We geven als provinciale organisatie het goede voorbeeld: van inkoop tot aanbesteding. Waar mogelijk zetten we zelf de stap naar circulair. Het zijn mogelijkheden waarmee we de vraag stimuleren naar groene grondstoffen en gebruikte materialen en ondernemers stimuleren om circulair te werken’.

In dezelfde Omgevingsvisie staat wat betreft de opgave duurzame energie de volgende ambitie beschreven (horizon is 2030 en verder):

‘Wij geven het goede voorbeeld. De provinciale organisatie wordt energieneutraal. We doen dit door onze eigen energie op te wekken en minder energie te gebruiken. Denk hierbij aan onze gebouwen, voertuigen, wegen en vaarwegen. Het verminderen van de CO₂-uitstoot is ons vertrekpunt bij ontwerpen, aanleggen, beheren en onderhouden van onze (vaar)wegen. Onze gebouwen en gronden stellen we beschikbaar voor nieuwe, experimentele technieken’.

Om uitvoering te kunnen geven aan het Goede Voorbeeld, wordt in 2018 een Actieplan (of Agenda) Goede Voorbeeld opgesteld, met daarin een set aan maatregelen die in de aankomende jaren bijdragen aan deze ambitie. De maatregelen kunnen doorlopend, procesmatig of projectmatig zijn, en beschrijft wie wat (waar) wanneer doet. Indien mogelijk wordt vast doorgekeken naar benodigde (volgordelijke) stappen hiervoor, ook wat betreft capaciteit en middelen.

Om te komen tot het Actieplan Goede Voorbeeld, worden verschillende stappen doorlopen:

1: Uitvoeren nulmeting: De nulmeting geeft een beeld, hoe de provinciale organisatie nu omgaat met de materialen die door de organisatie heen gaan en hoeveel CO₂ de huidige organisatie produceert in haar bedrijfsvoering.

2: Formuleren kansenkaart: Op basis van de huidige prestaties uit de nulmeting, de geformuleerde ambities uit de omgevingsvisie en een inventarisatie van mogelijke ideeën/oplossingsrichtingen, ontstaat een kansenkaart, een projectenlijst met circulaire kansen en kansen om energieneutraal te worden.

3: Opstellen actieplan/Agenda Goede voorbeeld: Een afgewogen selectie van de meest kansrijke maatregelen, afgezet in de tijd en uitgewerkt naar benodigde stappen en capaciteit en middelen en maatregelen die nodig zijn om Het Goede Voorbeeld te borgen in de provinciale organisatie.

Onderhavig document is het resultaat van stap 1: de nulmeting.

ONDERZOEKSVRAGEN NULMETING

In deze nulmeting staat beantwoording van de volgende vraag centraal:

'Hoe circulair en energieneutraal handelt de provinciale organisatie nu?'

Om de centrale vraag te beantwoorden wordt in de nulmeting antwoord gegeven op de volgende deelvragen:

1. Hoeveel CO₂ produceert de provinciale organisatie in haar bedrijfsvoering en bij uitoefening van de infrastructurele taken?
2. Wat is het materiaalgebruik van de provinciale organisatie in haar bedrijfsvoering en bij uitoefening van de infrastructurele taken?
3. Hoe presteert de provinciale organisatie wat materiaalgebruik en CO₂ productie ten opzichte van vergelijkbare organisaties?
4. Hoe krijgt circulair- en energieneutraal inkopen momenteel plek in de provinciale organisatie?
5. In hoeverre behoort circulair- en energieneutraal handelen tot de basishouding van medewerkers van de provincie?

Deze nulmeting is afgelopen maanden uitgevoerd door middel van data-onderzoek (op basis van beschikbare data binnen de provincie, beschikbare benchmark data en data uit beschikbare landelijke databases), interviews en een enquête onder de medewerkers van de provincie. Hierbij is gezocht naar meest recente registraties. Soms blijken registraties er niet te zijn. Mocht de nulmeting onvoldoende inzicht geven op bepaalde onderdelen vanwege ontbrekende data, dan zou een eventuele vervolgstap kunnen zijn om alsnog registraties hierop uit te voeren om inzicht te krijgen in circulaire en energieneutrale prestaties op dat detail.

Afbakening

De agenda betreft de organisatieopgave voor de organisatie van de provincie zelf. Hierbij hanteren we in beginsel het principe: "Wie betaalt, bepaalt" (het recht, het vermogen te hebben om te beslissen). Hierbij vanzelfsprekend wel rekening houdend met belangen en wensen van overige betrokkenen. Voor de nulmeting betekent dit dat we gekeken hebben naar de organisatie-onderdelen waar de meeste energie en materialen gebruikt worden: Allereerst is dat het materiaalgebruik en de CO₂ die vrijkomt bij de werkzaamheden van de afdeling infrastructuur. Daarnaast kijken we naar de bedrijfsvoering op de werklocaties, waarvan het Provinciehuis de grootste locatie is.

Op de projecten waar de provincie vanuit diverse samenwerkingsverbanden en financiële constructies in participeert, is een nulmeting bewust achterwege gelaten. De meeste van deze projecten zitten in de ontwikkelingsfase, daardoor is lastig te definiëren wat de huidige circulaire en energieprestaties zijn. Bovendien is door de diverse samenwerkingsverbanden niet direct helder, wat hierin de prestaties zullen zijn in de toekomst.

Voor dit type project/werkzaamheden, zal voor de verdere agendavorming individueel een afweging gedaan worden deze al dan niet toe te voegen.

Definities en afkortingen

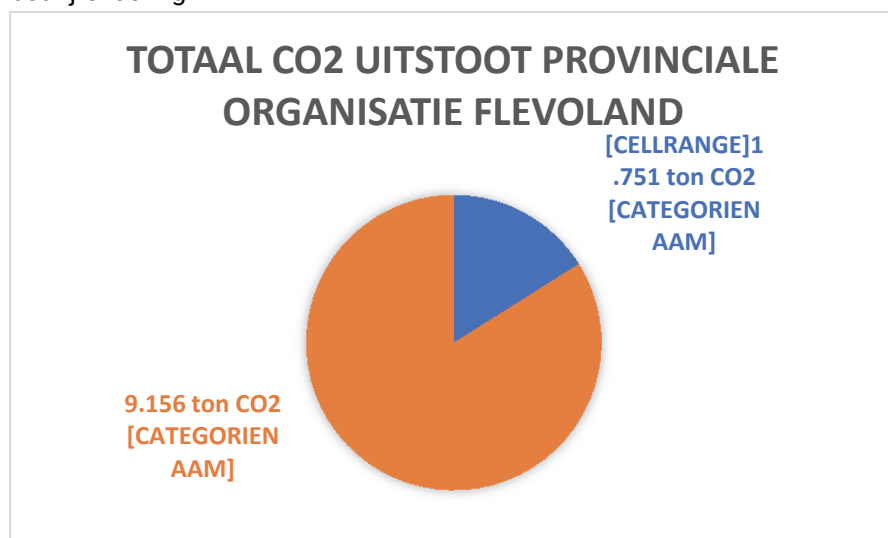
Provinciale organisatie: De provincie als instituut of bedrijf, die primair een aantal kerntaken uitvoert. Hiervoor hanteert zij een bedrijfsvoering en biedt facilitaire voorzieningen die werken mogelijk maakt.

Bedrijfsvoering: Alle ondersteunende processen en faciliteiten die het uitvoeren van de kerntaken mogelijk maken.

CenE: circulair en energieneutraal

CO₂-UITSTOOT PROVINCIALE ORGANISATIE

De provinciale organisatie van Flevoland stootte in 2016/2017 minimaal 10.907 ton CO₂ uit. Hierbij komt 84% van de CO₂ voort uit de infrastructurele taken. 16% van de CO₂-uitstoot is afkomstig uit de bedrijfsvoering.

Figuur 1

Opmerkingen bij de aantallen CO₂

Bij deze berekening moeten de volgende opmerkingen worden geplaatst: De tonnen CO₂ afkomstig uit de infrastructurele taken zijn gebaseerd op beschikbare cijfer uit 2016. De tonnen CO₂ afkomstig uit de bedrijfsvoering zijn gebaseerd op beschikbare cijfers uit 2017.

Bij de berekening van de CO₂-uitstoot is wat betreft bedrijfsvoering de vrijkomende CO₂ meegenomen vanaf de gebruiksfase en eventuele afvalverbrandingsfase, indien hierover gegevens beschikbaar zijn. Zo kon niet achterhaald worden wat de opgewekte energie en vrijkomende CO₂ is bij de vergisting van de biomassa afkomstig uit de bedrijfsvoering. De totale CO₂-uitstoot zou groter uitvallen, wanneer de vrijkomende CO₂ bij productie van de ge- en verbruiksgoederen wordt meegerekend. Dit is, gezien de aard van dit onderzoek (scan) niet noodzakelijk. Wel kan het voor toekomstige kansen interessant zijn om bij inkoop en aanbesteding de CO₂-footprint van producten mee te laten wegen in de keuze voor leverancier.

Een aantal andere CO₂-veroorzakende activiteiten zijn ook niet meegerekend in de CO₂-scan. Zo zijn er geen gegevens over zakelijke dienstreizen meegenomen, aangezien deze decentraal geregistreerd worden en niet achterhaalbaar bleken. Verbruiksgegevens van energie van de drie werklocaties zijn niet meegenomen, wegens decentrale registraties. Ook zijn materiaalinput en transportbewegingen van kleinere aanbestedingen zoals de reproservice niet meegenomen, omdat ook deze cijfers niet voorhanden waren.

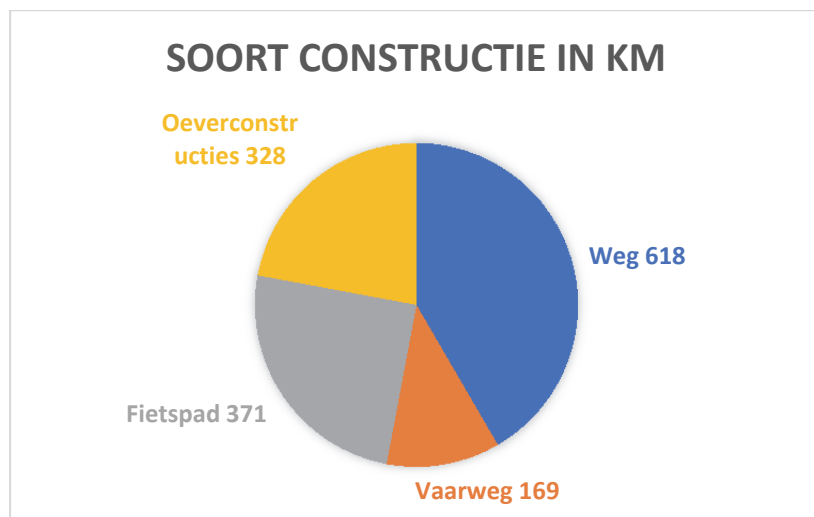
Met in achtneming van bovenstaande opmerkingen geven de hier gepresenteerde cijfers alsnog een indicatie van wat de huidige minimale CO₂-productie is van de provinciale organisatie.

In de volgende hoofdstukken wordt nader ingegaan op de verschillende elementen in de opbouw naar de totale CO₂-hoeveelheden.

MATERIALENSCAN EN CO₂ SCAN INFRASTRUCTUUR

Materialen afdeling infrastructuur

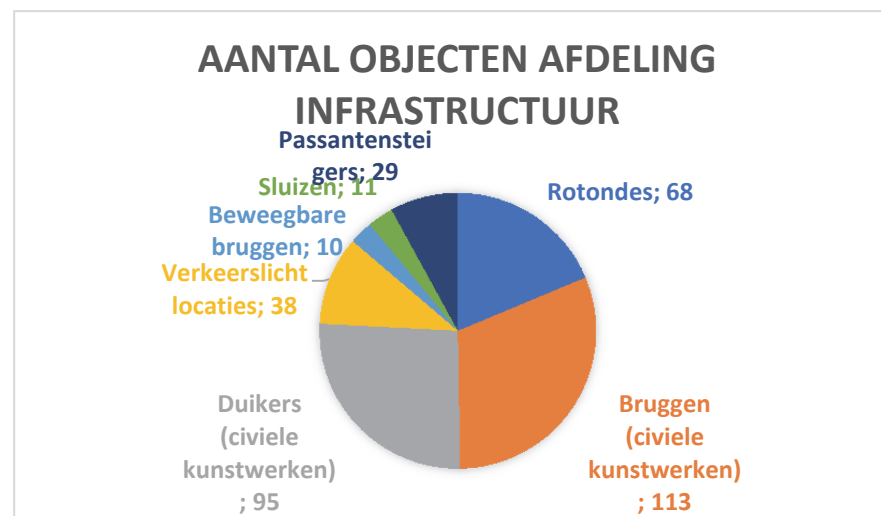
Allereerst kijken we naar het totaal aantal assets dat de afdeling Infra bezit. Dit zegt weliswaar nog niets over het gebruik van materialen, of de jaarlijkse input en output aan materialen, maar geeft wel een indicatie van de hoeveelheden potentieel materiaal dat in de aankomende jaren beheerd en onderhouden moeten worden, en daarmee kansen bieden voor circulaire- en energieneutrale oplossingsrichtingen.

Figuur 2

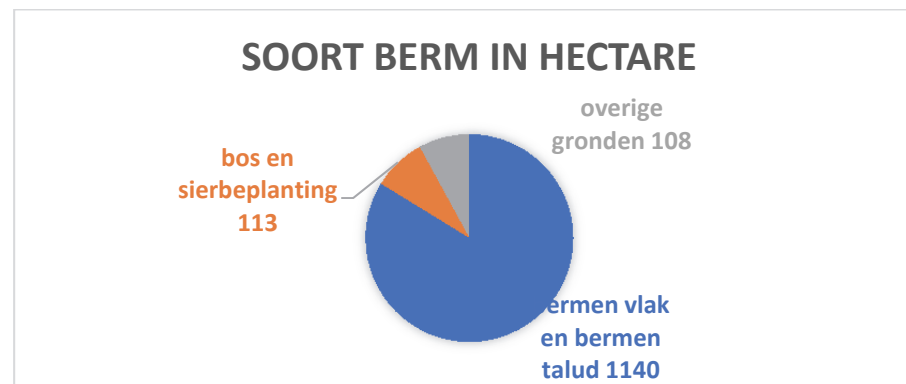
Afdeling Infra beheert ruim 1.480 kilometer aan constructies.

Naast wegen, bezit de afdeling Infra diverse objecten die bijdragen aan de mobiliteit binnen de provincie.

Figuur 3

Ook al deze objecten worden beheerd, onderhouden en kunnen potentieel kansen bieden voor circulaire- en energieneutrale oplossingsrichtingen.

Figuur 4

Tot slot behoort tot het eigendom van de provincie en onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Infra ook de bermen naast de diverse

wegen/constructies. Dit zijn voornamelijk lage bermen, waar veel maaisel uit voort komt, maar ook behoren bossen en bijvoorbeeld natuurlijke oeverconstructies tot de bermen.

Tot slot: De afdeling Infra beheert 34.415 bomen en 2.218 lichtmasten.

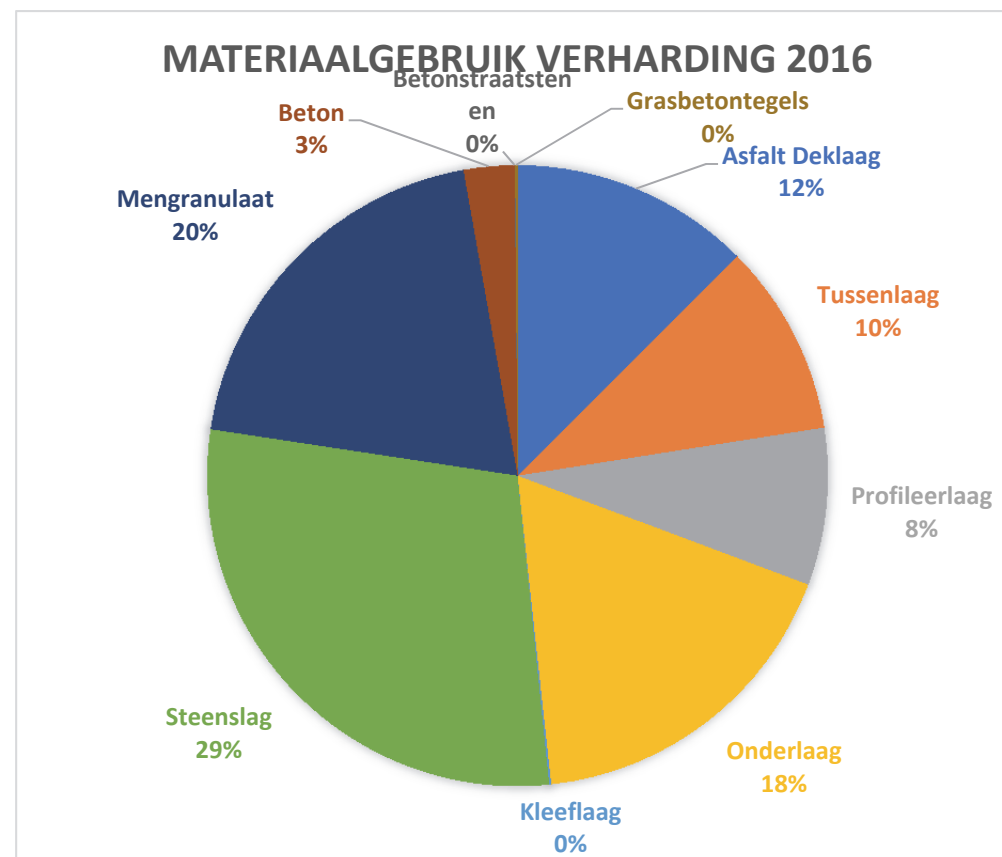
Afgelopen maanden zijn op een deel van de trajecten 650 lichtmasten voorzien van LED verlichting. Het project wordt opgeleverd in april 2018. Met de vervanging van deze armaturen wordt 84.214 KWh bespaard, een besparing van 46% voor deze hoeveelheid armaturen. Voor de CO₂ calculatie is met deze besparing nog geen rekening gehouden.

Materiaalgebruik infra in 2016

In 2017 heeft provincie Flevoland een scan uit laten voeren naar de CO₂-uitstoot vrijkomend bij de werkzaamheden die de afdeling Infra heeft uitgevoerd in 2016. Hiervoor zijn ook de hoeveelheden gebruikte materialen uitgezocht voor de projecten die betrekking hebben op verhardingen. In figuur 4 en figuur 5 is de onderverdeling in categorieën materiaal weergegeven, hoeveelheden en percentages:

Materiaal	Totaal (ton)	Materiaal	Totaal (ton)
Asfalt deklaag	23.032	Steenslag	53.423
Tussenlaag	18.431	Menggranulaat	36.492
Profielerlaag	15.077	Beton	4.859
Onderlaag	32.335	Betonstraatstenen	49
Kleeflaag	200	Grasbetontegels	234

Figuur 5

Figuur 6

Er is geen overzicht bijgehouden van materialen die uit het maaiwerk vrijkomen.

Bij afdeling Infrastructuur is bovendien geen inzicht in wat gebeurt met de materialen die uit beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen vrijkomen. Bovenstaande cijfers zijn hoeveelheden die als input voor projecten gelden. De aanname is dat de hoeveelheid output nagenoeg

hetzelfde is, zij het dat deze materialen geen monostromen zijn, maar verlijmd zitten enzovoort. Het afvoeren (en verwerken) van vrijkomende materialen is afgelopen jaren altijd onderdeel geweest van de aanbestedingen voor beheer en onderhoud en behoren tot de zorg van de uitvoerder van het beheer en onderhoud.

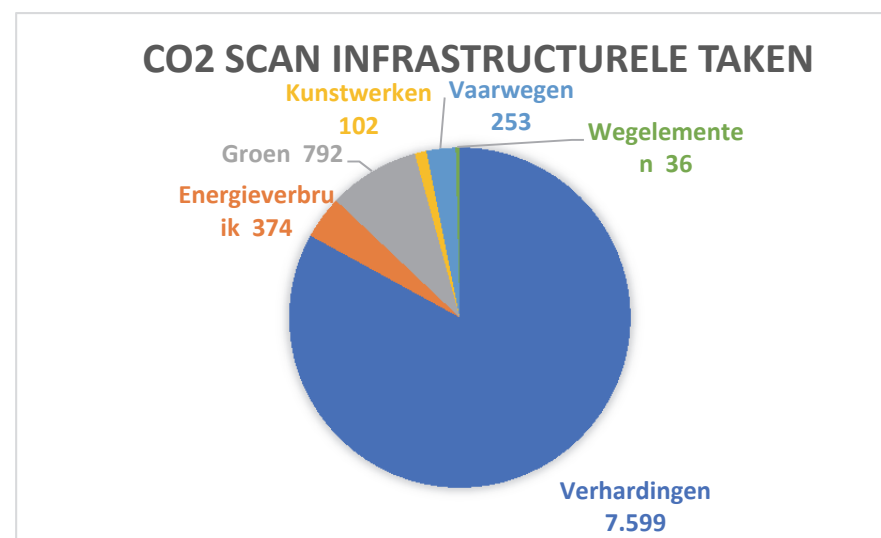
CO₂-scan infra in 2016

De totale CO₂-footprint van de activiteiten die voortkomen uit aanleg en het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur bedraagt 9.156 ton. In figuur 6 en in figuur 7 is de onderverdeling in categorieën weergegeven.

Component	CO ₂ (ton)	Percentage
Verhardingen	7.599	83%
Energieverbruik	374	4%
Groen	792	9%
Kunstwerken	102	1%
Vaarwegen	253	3%
Wegelementen	36	0%
Totaal	9.156	

Figuur 7

In de verhardingen zijn de materiaalcomponenten meegenomen zoals aangegeven bij figuur 5 en 6. Bij energieverbruik zijn alle transportbewegingen meegenomen die voor uitvoering van de werkzaamheden nodig zijn. Hier zit tevens het elektriciteitsverbruik in voor de bewegende onderdelen en voor verlichting van de wegen.

Figuur 8

Uit de CO₂-scan komt naar voren dat het productieproces van aanleg, beheer en onderhoud verhardingen de meeste CO₂-uitstoot veroorzaakt.

MATERIALENSCAN EN CO₂ SCAN BEDRIJFSVOERING

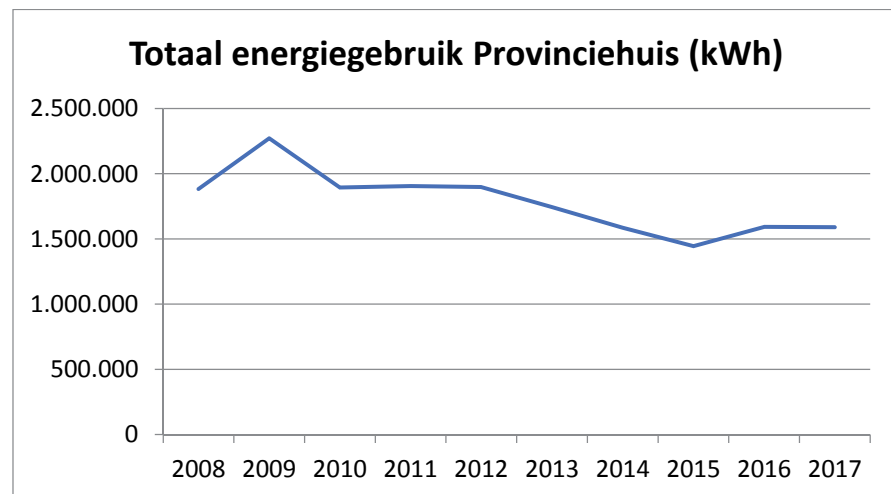
Voor de materialenscan en de CO₂-scan voor de provinciale organisatie is gekeken naar:

- Ingekochte producten/materialen/grondstoffen (inclusief energie en water)
- Afgevoerde materialen inclusief verwerkmethode
- CO₂ die ontstaat bij opwek en verbruik energie

De input en output van de materialenscan is bekeken per aanbesteding en per categorie product dat klaar is voor gebruik. De afdeling Infra is hier buiten beschouwing gelaten.

Gas en elektriciteit

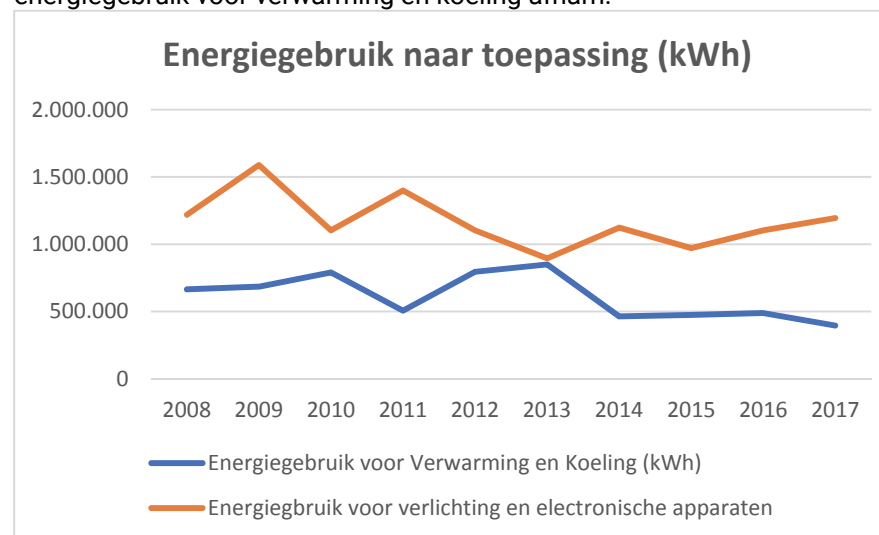
Het totale energiegebruik in het provinciehuis is afgelopen jaren na een lichte daling stabiel geweest op een gebruik van zo'n 1.590.000 kWh per jaar in 2016 en 2017.

Figuur 9

Bij deze berekening is de hoeveelheid gebruikt kubieke meters (m³) gas omgerekend naar kilowatt uren (kWh).

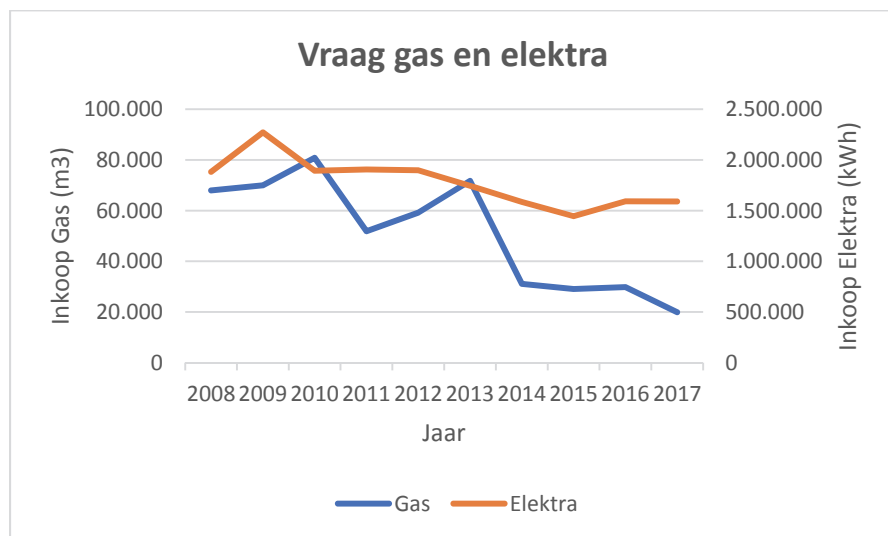
Als we het energiegebruik uitsplitsen naar toepassing, wetende dat er een absolute afname van energiegebruik is in de afgelopen jaren, zien we dat de verhoudingen tussen de verschillende toepassingen veranderen. Daar waar 10 jaar geleden verwarming en koeling nog voor 35% van het totale energiegebruik zorgde, is dit nu nog 25%. Deels komt dit door de aanschaf van de WKO installatie, die sinds 2014 operationeel is, waardoor energiegebruik voor verwarming en koeling afnam.

Figuur 10

Daarbij is het energiegebruik voor verlichting en dergelijke in absolute zin omhoog gegaan sinds 2015. Dat, terwijl sinds enige jaren (sinds 2012) grotendeels hoogfrequentielampen worden gebruikt, die voor energiebesparing op verlichting zorgden. Deels is de toename in energiegebruik te verklaren door de in pandig geplaatste servers, switches en opslagcapaciteit, die veel energie vragen. De exacte hoeveelheid energie die deze ICT apparatuur vraagt is niet uitgerekend.

Voor het kunnen gebruiken van de verwarming en het elektriciteitsnet in het gebouw, koopt de provincie gas en elektra in. In onderstaande figuur (9) is de inkoop van gas en elektriciteit voor het Provinciehuis in de afgelopen 10 jaar weergegeven.

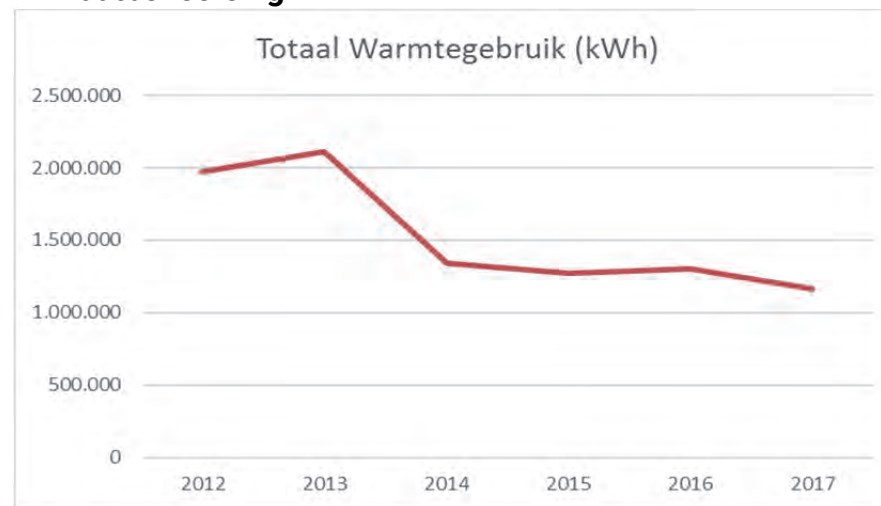
Figuur 11

Provincie Flevoland koopt energie in (gas en elektra) die door de energieleverancier zijn afgedekt met, gekoppeld zijn aan groene certificaten: Garanties van Oorsprong (GvO's).

Goed is te zien, hoe na aanschaf van de WKO installatie in 2013 de inkoop van gas een trendbreuk laat zien.

In 2018 zullen op het dak van het Provinciehuis 650 zonnepanelen geplaatst worden, die samen ruim 180.000 kWh kunnen opwekken, zo'n 11% van de huidige vraag naar elektriciteit. Navenant zal de inkoop van elektriciteit vanaf 2018 ook een kentering laten zien.

Klimaatbeheersing

Figuur 12

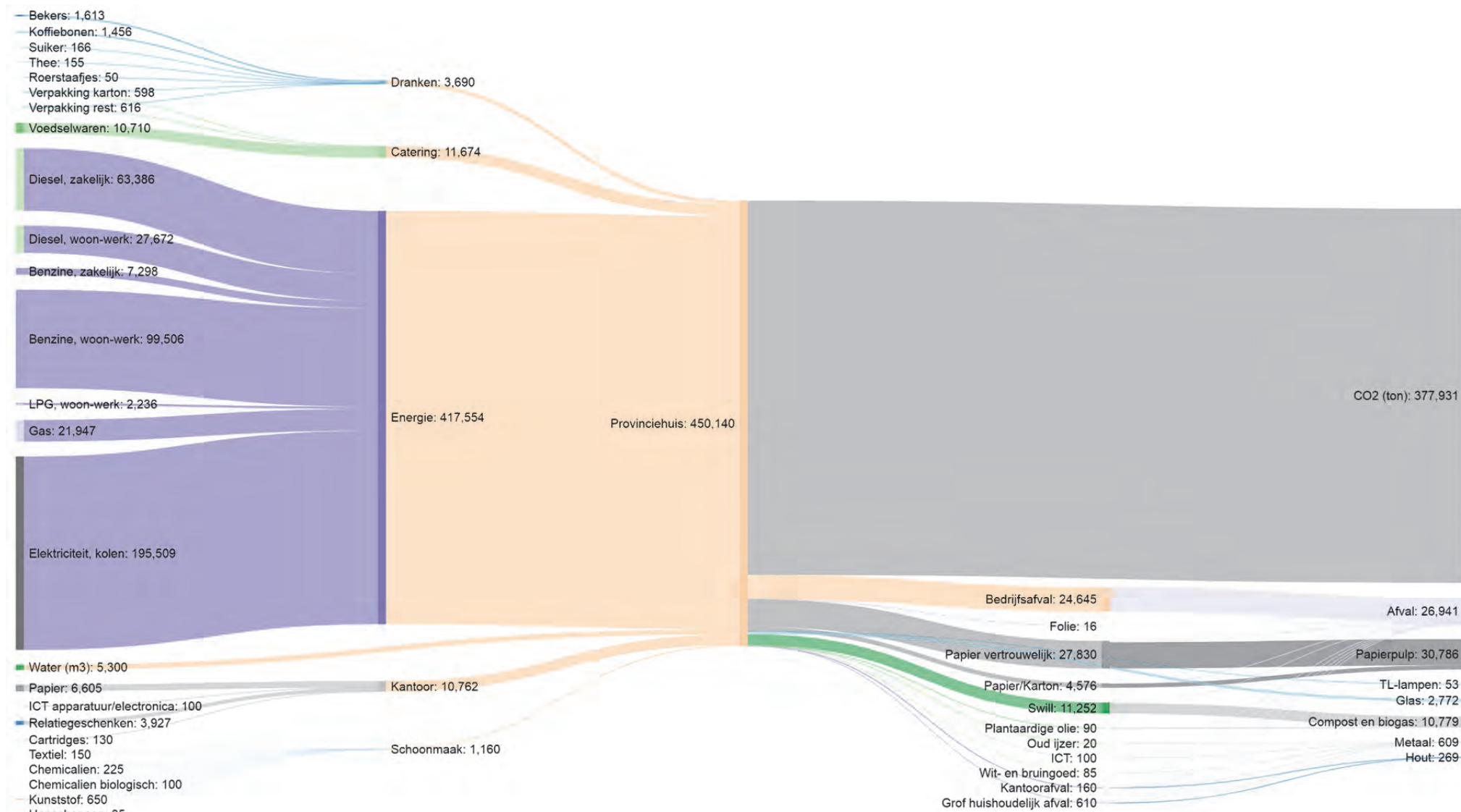
Figuur 12 laat zien hoeveel warmte en kou (uitgedrukt in kWh) uiteindelijk ieder jaar het gebouw in is gestroomd door gaskachels en de WKO installatie.

Dit laat zien, dat de klimaatbeheersing in de afgelopen jaren is verbeterd (door bijvoorbeeld betere installaties, afstelling apparaten, of zonneschermen), waardoor minder kilowatt uren stroom nodig waren.

Het totale gebruik van het gas en de elektriciteit die niet door provincie Flevoland zelf is opgewekt, zorgen samen voor een CO₂-uitstoot van 894 ton.

Input en output van producten, materialen en grondstoffen ten behoeve van de bedrijfsvoering

Op de volgende pagina staat een overzicht van de totalen van inkomende en uitgaande product- of materiaalstromen bij het provinciehuis en de drie werklocaties in 2017. Notering van hoeveelheden is in kilo's, behalve voor water, dat is genoteerd in kubieke meters.

Figuur 13

Inkomende ge- en verbruiksgoederen Provinciehuis

Wat betreft de inkomende ge- en verbruiksgoederen is de benodigde brandstoffen voor verwarming en elektriciteit, maar ook voor vervoer van en naar huis of zakelijk afspraken, veruit het grootste component. Dit is ruim 417.500 kilo. Dit zorgt voor een CO₂-uitstoot van 798 ton.

Uit de facilitering van warme dranken komt zo'n 3.690 kilo product de organisatie binnen, waarvan zo'n 1.600 kilo binnenkomst als kartonnen koffiebeker. Dit zijn er jaarlijks 332.000 stuks.

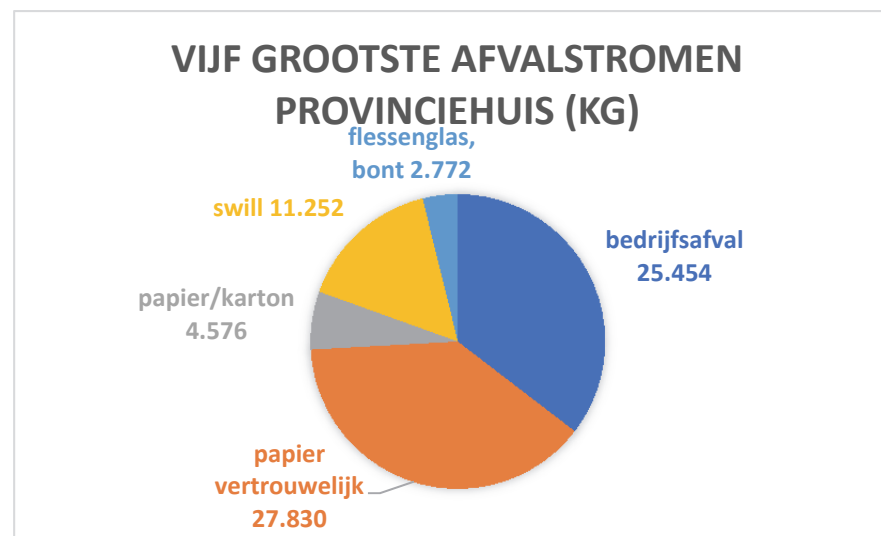
Via catering komt zo'n 11.647 kilo de organisatie binnen.

Kantoorbenodigdheden zijn ook niet licht; zo'n 10.760 kilo aan kantoorartikelen kwamen het afgelopen jaar de organisatie binnen.

Opvallend is dat er uit de verschillende inkomende stromen, een aanzienlijk deel kunststof- of kartonnen verpakkingen vrijkomt.

Afval

Van alle inkomende ge- en verbruiksgoederen, verlaat een deel na verloop van tijd de organisatie weer als afval, of als grondstof. Bij het Provinciehuis en de drie werklocaties komt jaarlijks zo'n 66 ton aan afval vrij.

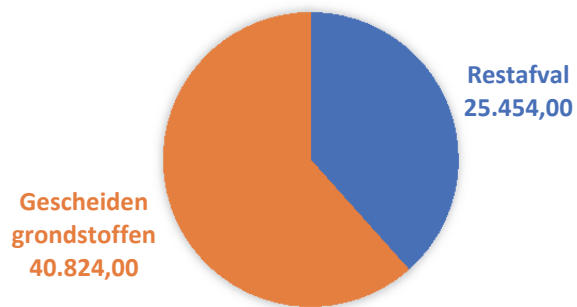

Figuur 14

Ongeveer 62% van het totale afval wordt gescheiden: de ingezamelde grondstoffen bestaan voor het grootste gedeelte uit papier, papier karton, swill en flesenglas.

De verbranding met energierecuperatie van het restafval van het provinciehuis zorgt voor een CO₂ -uitstoot van 46,6 ton, en levert 18.470 kWh stroom op.

GESCHEIDEN GRONDSTOFFEN VS RESTAFVAL (KG)

Figuur 15

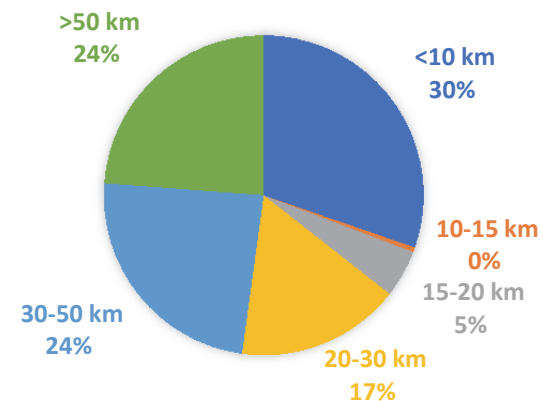
In het restafval, ook wel bedrijfsafval genoemd zit nog veel materiaal dat voor hergebruik in aanmerking komt. Papier/karton, kunststoffen verpakkingen, karton, groente- en fruitafval en papieren bekers. Papieren bekers worden nu als aparte stroom ingezameld, maar de afvalverwerker heeft hier nu nog geen afzetmogelijkheid voor en dus gaat het alsnog met het restafval mee. Kunststoffen verpakkingen worden momenteel ook niet apart ingezameld door de inzamelaar, want verpakkingen uit kantoren allen buiten de regeling die is getroffen tussen producenten in de verpakkende industrie en gemeenten om kunststoffen centraal in te zamelen en te verwerken.

Mobiliteit en brandstofverbruik

Uit het stroomschema van bladzijde 10 blijkt al, dat diesel en benzinebrandstof vanwege woon-werkverkeer of zakelijk verkeer, een behoorlijke aanslag is op de CO₂-footprint van de organisatie.

Over de mobiliteit van de medewerkers en het daaruit vrijkomende CO₂, is het volgende op te merken: Bij een meting onder de 416 medewerkers in dienst van de provincie op 29 januari 2018 zien we het volgende beeld: Bijna 24% van de medewerkers woont op meer dan 30 kilometer van de standplaats. Nog eens 24% woont op meer dan 50 kilometer afstand van de standplaats.

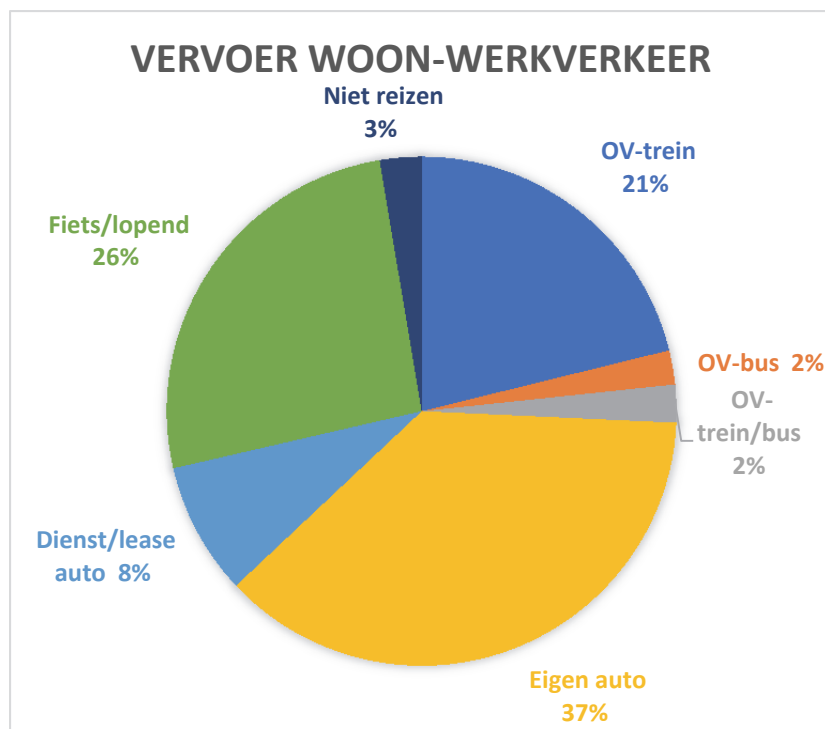
AANTAL KM WOONWERKVERKEER MEDEWERKERS PROVINCIE

Figuur 16

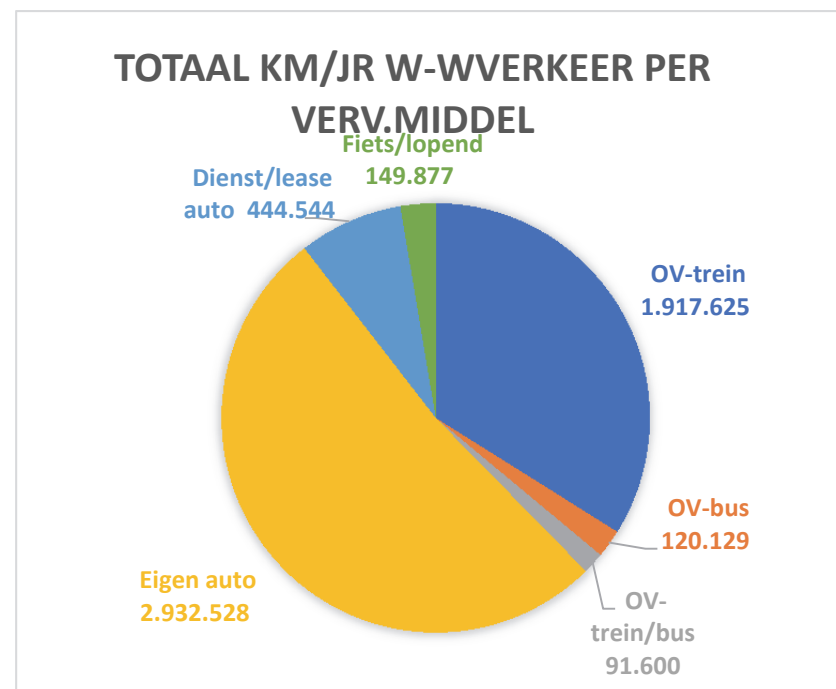
Dit is verklaarbaar door de relatieve uitgestrektheid van de provincie en door het feit dat provincie Flevoland centraal gelegen is, en met de auto goed bereikbaar is vanuit de provincies Utrecht, Gelderland en Overijssel.

45% van de medewerkers van de provincie komt met de auto naar het werk, al dan niet per leaseauto (8%). Reizen per OV of fietsen/lopen doen respectievelijk 26% en 24% van de medewerkers:

Figuur 17

De 37% medewerkers die met de auto naar het werk reizen, is verantwoordelijk voor zo'n 50% van alle gemaakte autokilometers per jaar. Hieruit leiden we af dat de mensen met een auto doorgaans verder weg wonen van hun standplaats.

Figuur 18

BENCHMARK

Om te vergelijken hoe de provinciale organisatie van Flevoland presteert op een aantal milieu-indicatoren, is een benchmark uitgevoerd. De benchmark heeft met name betrekking op de bedrijfsvoering. Voor infra is deze benchmark niet beschikbaar, alhoewel ten tijde van de uitvoering van de CO₂-scan voor Flevoland ook zes andere provincies een CO₂-scan hebben laten uitvoeren op hun infrastructurele activiteiten. Een benchmark hierop is wellicht in de toekomst nog uit te voeren.

Voor uitvoering van de benchmark bedrijfsvoering is gebruik gemaakt van de gegevens die beschikbaar zijn bij www.milieubarometer.nl. De provinciale bedrijfsvoering is vergeleken met een gemiddelde kantoororganisatie. In de benchmark is alleen het zakelijk verkeer niet meegenomen. De registratie hiervan is zo verspreid, dat deze niet goed te achterhalen is.

Uit de benchmark blijkt, dat de provinciale organisatie het ten opzichte van een gemiddelde kantoororganisatie goed doet. Flevoland presteert beter ten opzichte van andere kantoren op het gebied van afval en afvalscheiding. Ook het papiergebruik bij de provincie is veel lager dan elders. De organisatie gebruikt fors minder gas voor verwarming van het gebouw. Wel gebruikt de organisatie meer elektriciteit. Dit kan deels verklaard worden doordat de WKO installatie in het gebouw meer elektriciteit vraagt dan reguliere gasketels. Daarnaast kan dit ook verklaard worden door de in pandige ICT-servers, switches en storages. Deze vragen samen behoorlijk veel elektriciteit.

De organisatie gebruikt meer water dan gemiddeld. Wat woon-werkverkeer presteert de Flevolandse organisatie nagenoeg gelijk aan een gemiddeld kantoor.

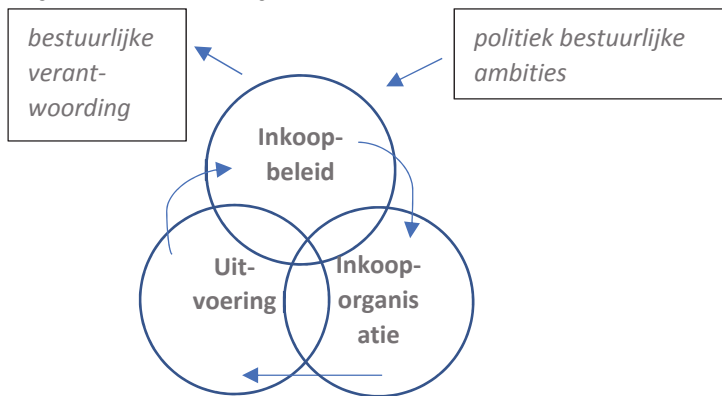
Milieuaspect	Eenheid	Provinciehuis Flevoland	Gemiddeld kantoor	Range	Kengetal	Vergelijking provinciehuis - gem. kantoor
Papier	kg/fte	13,21	48,00	13 – 57	papier (blanco) / medewerker	-72,5%
Elektriciteit	kWh/m ²	103,56	86,00	57 – 110	elektriciteit / vloeroppervlak	20,4%
Elektriciteit	kWh/fte	3.223,61	2.586,00	1.200 – 4.400	elektriciteit / medewerker	24,7%
Verwarming	m ³ gas/m ³	0,47	2,20	1,4 – 4,8	warmte / gebouwinhoud	-78,8%
Verwarming	m ³ gas/fte	39,87	239,00	133 – 578	warmte / medewerker	-83,3%
Water	m ³ /fte	10,60	7,10	2,0 – 11	water / medewerker	49,3%
Totaal Afval	kg/fte	132,56	170,00	94 – 220	afval / medewerker	-22,0%
Ongescheiden afval	kg/fte	50,91	85,00	30 – 140	ongescheiden afval	-40,1%
Afvalscheiding	%	61,60	50,00	5 – 76	afvalscheiding	23,2%
Woon-werk vervoer auto p/j	km/fte	7.049,35	7.121,00	1.900 – 8.500	woon-werkverkeer per mdw	-1,0%
Woon-werk vervoer OV+fiets+lopen	%	43,73	46,00	13 – 86	woon-werk OV+fiets+lopen	-2,3%
Bedrijf	m ² /fte	31,13	30,00	16 – 54	vloeroppervlak / medewerker	3,8%

Figuur 19

CIRCULAIR EN ENERGIENEUTRAAL INKOPEN

Als onderdeel van de nulmeting is ook onderzocht hoe circulair en energieneutraal inkopen nu plek krijgt in de provinciale organisatie.

Inkopen speelt een belangrijke rol in het aanjagen van circulaire en energieneutrale oplossingen. Launching customerschap of stimulerend aanbesteden zijn voorbeelden om deze rol te pakken. Hiervoor is een inkooporganisatie nodig die effectief is ingericht op circulair en energieneutraal aanbesteden. Beleid dient te zijn afgestemd op de ambities van de provincie, en dit uitvoeringsbeleid dient vervolgens te zijn vertaald in doelstellingen en kaders voor de inkooporganisatie. De inkooporganisatie heeft voldoende capaciteit, middelen en systemen nodig om de inkopen/aanbestedingen voor te bereiden op circulaire en energieneutrale uitvraag.

In de uitvoering dient geregistreerd, monitord te worden of de leverancier voldoet aan de gevraagde circulaire en energieneutrale voorwaarden. Hierover legt men verantwoording af aan Provinciale Staten.

Circulair en energieneutraal inkopen is nieuw voor de inkooporganisatie van provincie Flevoland. Er is nog niet te meten, of de beleidscyclus effectief werkt in de organisatie. Op onderdelen is er wel wat van te zeggen.

Zo zijn de politiek bestuurlijke ambities over circulair en energieneutraal handelen als organisatie helder verwoord in de omgevingsvisie. In het in november 2017 vastgestelde inkoop- en aanbestedingsbeleid zijn deze ambities vertaald naar ethische en ideële uitgangspunten. Zo staat hierover op pagina 5 van het inkoopbeleid:

- a. Binnen de financiële mogelijkheden wordt bij de provinciale inkopen en aanbestedingen aandacht besteed aan:
 - Het stimuleren van de biobased- en circulaire economie
 - Het minimaliseren van het materialen- en energieverbruik (energieneutraal)
 - De toename van hernieuwbare energieproductie
- b. Waar mogelijk zet de provincie zelf de stap naar circulair en werkt de provincie toe naar energieneutraal. De Provincie gaat bij haar inkopen en aanbestedingen de vraag naar groene en gebruikte materialen stimuleren en ondernemers stimuleren om circulair te werken.

Hiermee is de weg vrij om inkoopdoelstellingen te formuleren en de organisatie hierop verder in te richten. De inkooporganisatie is gemotiveerd om hiermee aan de slag te gaan. Wel hebben zij nog de opgave dit te stroomlijnen met het wat bredere Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, dat vanuit de IPO door provincie Flevoland is ondertekend. In het verleden is al duurzaam ingekocht, en zijn energiebesparende maatregelen opgenomen in aanbestedingen. Ook zijn duurzame oplossingen aanbesteed/ingekocht, zoals de WKO installatie, en aanstaande de aanschaf van 650 zonnepanelen. Dit soort trajecten hebben alleen nog geen structureel karakter.

CIRCULAIR EN ENERGIENEUTRAAL HANDELEN MEDEWERKERS

In februari 2018 is een enquête gehouden onder de medewerkers van Provincie Flevoland, om te onderzoeken hoe hun bewustwording en gedrag is op de onderwerpen circulaire en energieneutrale provincie.

De enquête is uitgezet bij alle medewerkers van de provincie met een eigen emailadres. Dit zijn zo'n 450 personen. De enquête is ingevuld door 233 mensen. Hiermee heeft de enquête een betrouwbaarheid van zo'n 95% (dat de antwoorden representatief zijn voor de hele organisatie).

Van de 233 mensen hebben 188 mensen de enquête helemaal ingevuld. Dit betekent dat richting de laatste vragen de enquête nog een betrouwbaarheid heeft van 90%.

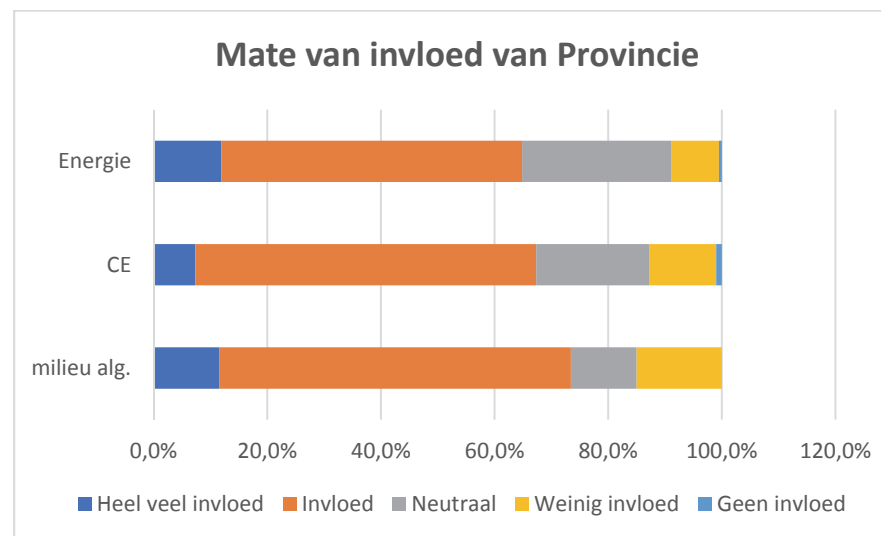
Uit het onderzoek komen een aantal zaken naar voren:

Ruim 2/3 van de medewerkers maakt zich zorgen tot veel zorgen over het milieu (68%) en het klimaat (69%). Het zijn de onderwerpen waar we ons het meest zorgen over maken. Dit is een veel hoger percentage dan bij onderwerpen zoals het schaars worden van grondstoffen (50%), terrorisme (33%) of immigratie en integratie (35%).

Inzoomend op milieuproblemen, maken de meeste medewerkers zich zorgen of veel zorgen om klimaatverandering (73%) en het verdwijnen van het tropisch regenwoud (71%), gevolgd door watervervuiling (63%) en luchtvervuiling (61%).

Ruim 69% van de medewerkers maakt zich niet alleen zorgen, maar is ook geïnteresseerd in milieuproblematiek en hoe dit op te lossen. 27% kijkt hier neutraal tegenaan.

De medewerkers achten de mate van invloed van de provincie op milieuproblematiek algemeen, circulaire economie en energietransitie groot tot zeer groot.

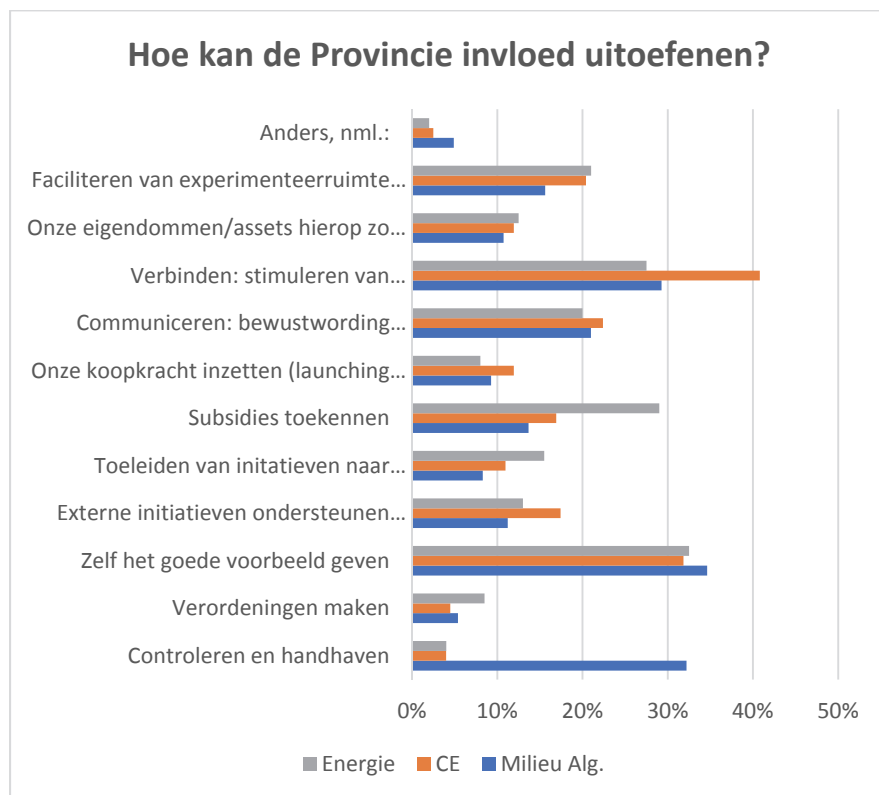
Figuur 20

Men acht de invloed op het milieu algemeen het grootst met ruim 73%, gevolgd door circulaire economie met 67% en tot slot duurzame energie met bijna 65%. Relatief liggen deze percentages bij elkaar.

De wijze waarop we als provincie invloed uit kunnen oefenen op het milieu algemeen, circulaire economie en energietransitie geven een meer divers beeld.

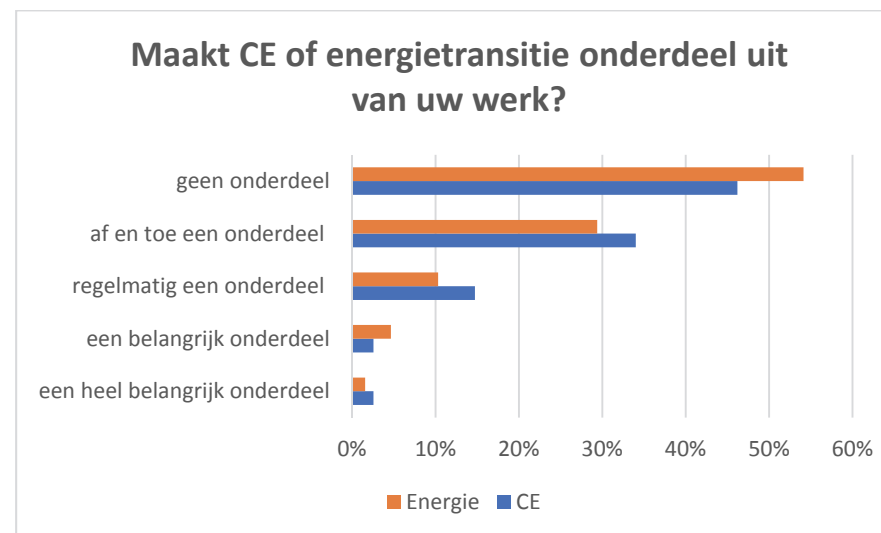
Wat betreft het milieu algemeen, acht men controle en handhaving het meest invloedrijk (32%). Voor circulaire economie zien medewerkers de meeste kansen in het verbinden: het stimuleren van samenwerken (41%). De energietransitie achten medewerkers beïnvloedbaar door middel van de toekenning van subsidies (29%).

Over één ding is men het eens: Voor zowel milieu algemeen, circulaire economie als energietransitie vindt 1/3 van de medewerkers dat de provincie hierin het goede voorbeeld moet geven (respectievelijk 35%, 32%, 33%).

Figuur 21

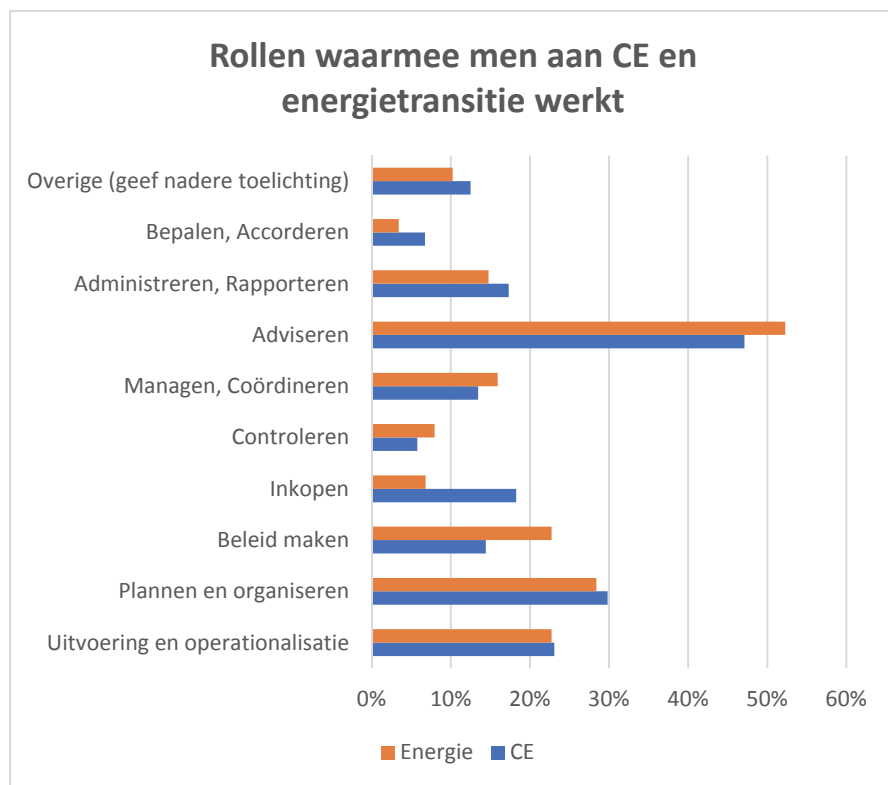
Circulaire economie en energietransitie maken nauwelijks structureel onderdeel uit van de dagelijkse werkzaamheden van medewerkers van de provincie. Circulaire economie lijkt een iets groter aandeel in de werkzaamheden te hebben dan energietransitie.

Figuur 22

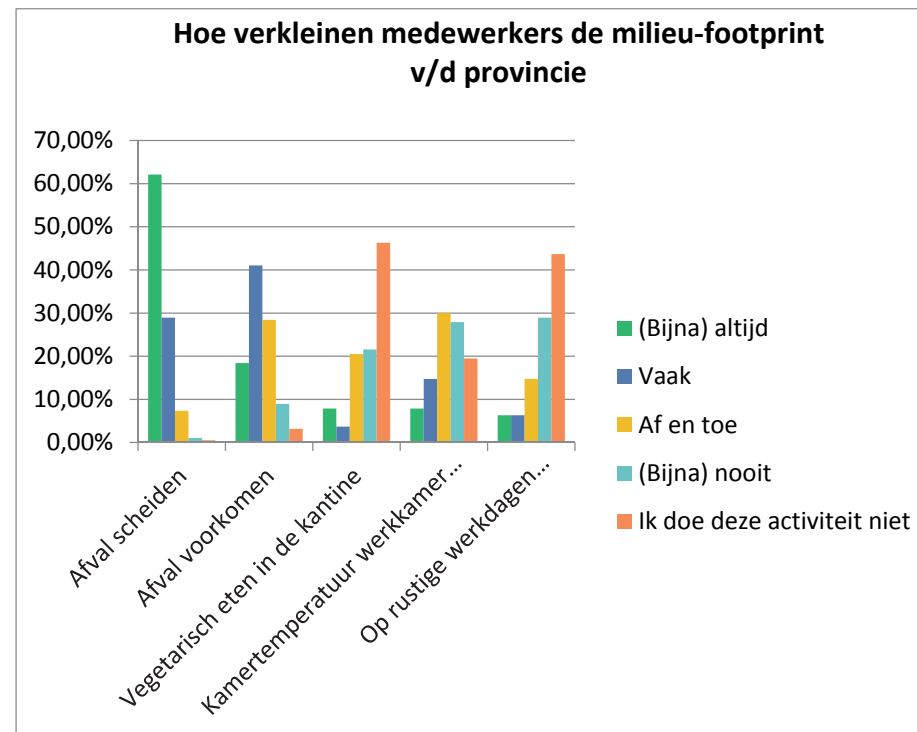
De medewerkers die hebben aangegeven dat circulaire economie en/of energietransitie af en toe, regelmatig, een belangrijk of een heel belangrijk onderdeel van hun werkzaamheden uitmaakt, hebben vervolgens benoemd welke twee rollen zij het meest gebruiken om te werken aan circulaire economie en de energietransitie.

Hieruit komt een duidelijk beeld naar voren dat veel rollen nog liggen binnen de adviserende en voorwaarde scheppende rollen. Er is een veel minder grote hoeveelheid bezig in de operatie. Dat is ook niet vreemd, de opgave is net begonnen.

Figuur 23

Tot slot: Medewerkers dragen zelf ook in meerdere of mindere mate bij tot het verkleinen van de milieu-footprint van de organisatie. Afval scheiden doen bijna alle medewerkers bijna altijd of vaak (91%). Vegetarisch eten in de kantine en op rustige dagen flexwerken bij elkaar op de kamer zijn maatregelen die veel minder vaak toegepast worden: beide activiteiten worden door 12% van de medewerkers vaak tot bijna altijd ingezet.

Figuur 24

VERVOLGSTAPPEN

Het vervolg van de aanpak Goede Voorbeeld staat toegelicht in dit hoofdstuk.

Kwartaal 2 - 2018

In het 2^e kwartaal 2018 zal middels een participatief proces (bijvoorbeeld door middel van een challenge en werkatelier-sessies) samen met een vertegenwoordiging uit de organisatie en eventueel daarbuiten een projectenlijst, ofwel een kansenkaart CenE worden opgesteld. Hierin worden CenE kansen opgehaald op basis van de uitgevoerde materialenscan en CO₂-scan en op basis van voorbeelden elders. Dit zal thematisch worden opgepakt. Hiertoe behoren sowieso de volgende thema's:

- Infrastructuur
- Mobiliteit
- Verduurzaming werklocaties
- Interne grondstoffenketens
- Inkoop
- Bewustwording & draagvlak

De uitkomsten van dit participatieve proces worden uitgewerkt tot een keuzenotitie voor Provinciale Staten ten behoeve van het stellen van aanvullende richtinggevende kaders.

In de keuzenotitie staan in hoofdlijn 2-3 scenario's uitgewerkt voor het programma Goede Voorbeeld. Per scenario is dit uitgewerkt met een ambitie, een tijdlijn, het aantal op te pakken kansen, en geeft het een doorkijk naar de benodigde rollen, capaciteit en middelen.

Kwartaal 3 en 4 - 2018

Op basis van de door Provinciale Staten gegeven kaders, werken we in kwartaal 3 het programma Goede Voorbeeld uit. Naar gelang de gestelde kaders van Provinciale Staten, lopen we met het programma Goede

Voorbeeld mee met de programma's Circulaire Economie en Energieneutrale Provincie. Dit betekent dat het eind kwartaal 4 2018 ter besluitvorming wordt aangeboden aan Provinciale Staten.

No regret maatregelenlijst

Het vormgeven van een gedragen agenda Goede Voorbeeld kost tijd. Tijd die nodig is om medewerkers te enthousiasmeren, kansen bloot te leggen en processen in gang te zetten. Soms echter zijn er kansen die zich nu aandienen, kansen waarvan het zonde is wanneer je die niet nu al oppakt.

Deze kansen voegen we toe aan de no-regret maatregelenlijst.

Tot nu toe zijn de volgende inkooptrajecten opgenomen aan deze lijst. Dat betekent dat we ongeacht de voortgang en uitkomst van de Agenda, vast tot uitvoering overgaan om circulaire en energieneutrale kansen te verzilveren.

De lijst is niet statisch. Deze zal in de loop van de maanden verder aangevuld kunnen worden.

Tot nu toe staan opgenomen als no-regret maatregel:

- Aanbesteding: Catering en Catering (banqueting) (2018)
- Inkooptraject: Inzamelen afvalstoffen provinciehuis (2018)
- Aanbesteding: meubilair tbv doorontwikkeling huisvesting (2018)